

Johann Adolph Scheibe (1708–1776):

ARIADNE AUF NAXOS

SchW B2:404

libretto: Heinrich Wilhelm von Gerstenberg (1737–1823)

PROKRIS UND CEPHALUS

SchW B2:432

libretto: Johann Elias Schlegel (1719–1749)

ARIADNE

Ruut Eleonoora Karhula

OREADI & PROKRIS

Irina Nuutinen

KEFALOS

Niilo Erkkilä

KERTOJA

Fanny Henn

Kristiina Hirvonen, barokkisello

Jasper Koekoek, cembalo

Antiikin tarustoon pohjautuvat kantaatit *Ariadne auf Naxos* (SchW B2:404) ja *Prokris und Cephalus* (SchW B2:432) ovat tiettävästi historian laajimmat lauluäänille ja obligatona cembalolle sävelletyt kantaatit. Ne julkaistiin yksissä kansissa nimellä *Tragische Kantaten* vuonna 1765 Kööpenhaminassa ja Leipzigissa. Julkaisu sisältää myös valtavan ja monipuolisen esipuheen.

Niiden säveltäjä Johann Adolph Scheibe (1708–76) oli saksalaistaustainen muusikko-säveltäjä sekä musiikkiteoreetikko ja -kriitikko, joka toimi Tanskan hovikapellimestarina vuosina 1740–48 ja siitä eteenpäin freelancerina. Hänen sävellystuotantonsa hovikapellimestaritoimen jälkeenkkin koostuu lähinnä Tanskan hoville tehdyistä tilausteoksista. Scheibe oli aktiivinen kirjoittaja. Hän kirjoitti teoksia musiikin teoriasta, estetiikasta ja säveltämisestä, ja hän myös toimi kriitikona aikana, jona taidekriitikki sellaisena, kuin me sen tunemme, oli vielä aivan prototyypivaiheessa. Häntä sitatoidaan nykypäivänä erityisesti musiikin retoriikkaan liittyvien tekstiensä ansiosta.

Hän myös käänsi valtavasti kirjallisuutta – hän puhui ja kirjoitti sujuvasti sekä saksaa että tanskaa, mikä ei ollut Tanskassa asuville saksalaistaustaisille lainkaan itsestäänselvää. Kööpenhaminassa oli suuri saksankielinen vähemmistö, johon kuuluvilla esteetikoilla, taiteilijoilla ja kirjailijoilla oli paljon valtaa Pohjois-Euroopassa vallitseviin taideihanteisiin. Scheiben käännöstuotannon kerrotaan käsittävän yli 4 000 sivua. Scheibe oli laajasti verkostoitunut ja kunnioitettu hahmo niin Tanskassa kuin synnyinmaassaan Saksissakin, ja hänen toimittamansa lehti *Der critische Musicus* nautti valtavaa suosiota aikansa oppineiden ja muusikkojen – ja juorukellojen – keskuudessa.

Scheibe sävelsi valtavasti musiikkia. Hän kirjoitti varsinkin isoille yhtyeille, joihin hovilla oli toistaiseksi vielä varaa, teoksia erinäisiin – varsin lukuisiin – hovin juhllallisuuksiin. Hänellä oli tiivis suhde laulettuun tekstiin. Vuosina 1764–65 hän julkaisi Leipzigissa kolmiosaisen laajan esseesarjan *Abhandlung über das Recitativ*, jossa hän puhuu likimain kaikesta, mikä liittyy resitatiiveihin eli puhelauluun – prosodiasta, soitinnuksesta, äänialoista, koristelusta (tai lähinnä sen välttelystä) ym. – ja kehittää myös mielenkiintoisen

taksonomisen järjestelmän eri resitatiivityypeille. Suurin huomio kohdistuu kuitenkin *resitaation* ja *deklamaation* dikotomiaan, jolle hän omistaa suurimman osan esseetrilogiasta.

Scheiben musiikki sijoittuu tyylillisesti barokin ja klassismin väliin. Tänään kuultavissa kantaateissa on kuultavissa monia eri tyylilajeja, joista jotkut nojaavat taaksepäin Telemannin tai Bachin tyyliin, jotkut ovat tyylipuhdasta Empfindsamkeitia ja erityisesti Ariadnen resitatiiveissa näkyy voimakas *Sturm und Drangin* henki.

Kertomus **Ariadnesta** on kiehtonut sävel-, kuva- ja sanataiteilijoita kautta vuosisatojen. Ariadne on lankakerällään juuri auttanut rakkaan Theseuksensa pelastamaan henkensä Minotauros-hirviön kynsistä, ja rakastavaiset karkaavat yhdessä Naxoksen saarelle. Perillä aamun valjetessa hän herää ilman Theseusta vierellään. Kumppaniaan huhuillessaan Ariadnelle ilmestyy oreadi – vuorinympi –, joka kertoo yön tapahtumista: Theseus on yöllä jatkanut matkaa ja jättänyt hänet oman onnensa nojaan. Kuinka hänen käy?

Prokris und Cephalus on tarina mustasukkaisuuden kohalokkaista seurauksista. Kefaloksen jatkuvat metsästysretket herättävät Prokriissa epäluuloja tämän uskollisuudesta. Hän päättää ottaa asiasta selvää pienellä salakuunteluretkellä. Piilostaan hän kuulee, kuinka Kefalos laulaa rakastavaisesti jollekulle muulle. Yhtäkkiä Kefalos kuulee risujen rasahtelevan pensaikossa, ja riistan toivossa hän ampuu nuolen. Kuinka heidän käy?

ARIADNE: Ruut Eleonoora Karhula

Mezzosopraano Ruut Eleonoora Karhula on viime vuosina loistanut monissa barokkioopperaroleissaan kuten Claudio Monteverdin Poppean kruunauksen nimiroolissa, Henry Purcellin Dido & Aeneas -oopperan Didon nimiroolissa ja Purcellin King Arthur -oopperassa. Hän on laulanut alttosolistina muun muassa G. F. Händelin Messias-oratoriossa sekä J. S. Bachin Jouluoratoriossa yhdessä Suomalaisen Barokkiorkesterin kanssa.

OREADI & PROKRIS: Irina Nuutinen

Mezzosopraano Irina Nuutinen on esiintynyt solistina mm. Savonlinnan oopperajuhlilla, Tampereen oopperassa ja Radion sinfoniaorkesterin kanssa Helsingin juhlaviikoilla. Hänet tunnetaan rikkaasta soinnista ja vaikuttavasta lavatyöskentelystä. Myös lied-musiikki on lähellä hänen sydäntään.

KERTOJA: Fanny Henn

Mezzosopraano Fanny Henn on laulanut alttosolistina mm. Suomalaisen Barokkiorkesterin ja Helsinki Metropolitan Orchestran kanssa Messias- ja Elias-oratorioissa. Lisäksi hän on esiintynyt mm. Svenska teaternissa, Åbo svenska teaternissa sekä Oulun kaupunginteatterissa. Vuonna 2023 hänet valittiin Päivi ja Paavo Lipposen rahaston solistiksi. Henn valmistui keväällä 2024 Sibelius-Akatemian oopperakoulutuksesta Monica Groopin johdolla.

KEFALOS: Niilo Erkkilä

Tenori Niilo Erkkilä on profiloitunut saksalaisten kirkkoteosten tulkitsijana. Hänellä on ollut merkittäviä solistirooleja monissa J. S. Bachin teoksissa, muun muassa evankelistana Matteus- ja Johannes-passiossa sekä Jouluatoriossa.

Kristiina Hirvonen, barokkisello

Kristiina Hirvonen on kysytty barokkisellisti ja gambisti, joka esiintyy kamari- ja orkesterimuusikkona erityisesti pääkaupunkiseudulla. Hän on opiskellut Pariisin Conservatoire National Supérieurissa sekä Helsingissä Taideyliopiston Sibelius-Akatemiassa Markku Luolajan-Mikkolan oppilaana.

Jasper Koekoek, cembalo

Koekoek on esiintynyt monipuolisesti continuosoittajana niin kamariyhtyeissä, orkestereissa kuin oopperoissakin, minkä lisäksi hän on soolocembalistina pyrkinyt profiloitumaan alankomaalaisen ja pohjoismaisen barokkimusiikin levittäjänä.